

20. Territorial Agenda Leipzig [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Document_Centre/OP_Resources/Territorial_Agenda_Leipzig.pdf
21. Udovič B. Economic Security. Large and small states in enlarged European Union [Електронний ресурс]. – // Centre for International Relations, Ljubljana. – 2014. – №5. – P. 22. – Режим доступу : <http://www.attac.org/en/groups/centre-and-periphery-abolition-neocolonialism-working-grouppcpwg/bostjan-udovic-economic>
22. Van Heur B. Small Cities and the Geographical Bias of Creative Industries Research and Policy / B. Van Heur // Journal of Policy Research in Tourism, Leisure & Events. – 2010. – Vol. 2, no. 2. – P. 189-192.
23. Waitt G., Gibson C. Creative small cities: Rethinking the creative economy in place / G. Waitt, C. Gibson // Urban Studies. – 2009. – №46. – P. 1223-1246.
24. WorldWide Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tageo.com/index.htm>

УДК 338.48

Калініченко Л.Л.
*доктор економічних наук,
професор кафедри туризму та готельного господарства
Харківського національного університету міського господарства
імені А.Н. Бекетова*

Решитилова М.В.
*магістр
Харківського національного університету міського господарства*

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ХАРКІВЩИНИ

Стаття присвячена аналізу соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківському регіоні. Виявлені перспективні заходи щодо популяризації регіонального туристичного продукту. Запропоновані шляхи розвитку внутрішнього і в'їзного туризму в регіоні.

Ключові слова: внутрішній туризм, туристичні ресурси, туристичний продукт, соціально-економічна ефективність.

Калиниченко Л.Л., Решитилова М.В. РОЛЬ ВНУТРЕННЕГО ТУРИЗМА В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ХАРЬКОВЩИНЫ

Статья посвящена анализу социально-экономической эффективности внутреннего туризма в Харьковском регионе. Выявлены перспективные мероприятия по популяризации регионального туристического продукта. Предложены пути развития внутреннего и въездного туризма в регионе.

Ключевые слова: внутренний туризм, туристические ресурсы, туристский продукт, социально-экономическая эффективность.

Kalinichenko L.L., Reshetilova M.V. THE ROLE OF DOMESTIC TOURISM IN SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF KHARKIV REGION

The role of domestic tourism in socio-economic development of Kharkiv region. The article is devoted to the analysis of socio-economic efficiency of domestic tourism in the region. Identified promising activities to promote regional tourism product. Ways of development of domestic and inbound tourism in the region.

Keywords: domestic tourism, tourism resources, tourist product, socio-economic efficiency.

Постановка проблеми. Сьогодні індустрія туризму є однією з високоприбуткових і найбільш динамічних галузей світового господарства. Загальновідомо позитивний вплив туризму на економіку регіону, але, не дивлячись на очевидні вигоди, далеко не всі регіони нашої країни здатні повною мірою використовувати свої туристські ресурси для залучення туристів і оздоровлення регіональної економіки

Більшої уваги для розвитку туризм заслуговує і розвиток туристського продукту Харківської області, ефективне формування, просування і реалізація якого сприятиме вирішенню низки найважливіших на сьогоднішній день регіональних завдань, таких як: створення робочих місць, підвищення доходів регіонального бюджету, стимулювання розвитку галузевої економіки (сільського господарства, транспорту, зв'язку).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу вітчизняного та закордонного досвіду створення ефективної системи розвитку міського туризму при-

свячені роботи Писаревського І.М., Оболенцевої Л.В., Кравець О.М., Лук'яненко О.І., Погасія С.О., Тонкошкур М.В. Дослідженню проблем та виявлення напрямків розвитку туризму в Харківському регіоні присвятили свої роботи Колесников О.М., Поколодна М.М., Влащенко Н.М., Краснокутська Ю.В., Нохріна Л.А., Сегеда І.В., Абрамов В.В. Шляхи вирішення проблем розвитку туризму в Харківському регіоні відображені в працях Петрової Н.Б., Полчанінової І.Л., Рябева А.А., Андренко І.Б., Ладженської Р.С., Познякової О.В., Александрової С.А.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз соціально-економічних показників ефективності внутрішнього туризму в Харківському регіоні, та виявлення заходів щодо популяризації регіонального туристичного продукту з метою підвищення соціально-економічних показників функціонування регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. В туристичній діяльності атрактивність (від латинск. attrahere – «приваблювати») є основним і визначаль-

Рис. 1. Туристичні ресурси Харківщини

ним чинником розвитку туризму в регіоні. Територія тоді є привабливою, якщо вона має природно-рекреаційні ресурси та історико-культурний потенціал, розвинену матеріально-технічну базу, насичену інфраструктурою, зручне транспортно-географічне розташування і доступну про неї інформацією.

Харківщина має значний історико-культурний потенціал, природні рекреаційні ресурси, цінні курортологічні ресурси, цілісні природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками, унікальну флору і фауну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські і матеріальні ресурси, що є передумовою успішного розвитку внутрішнього туризму в регіоні (рис. 1).

На жаль, аналіз туристичних потоків Харківського регіону (табл. 1) свідчить, що внутрішній і в'їзний

Таблиця 1

Туристичні потоки Харківського регіону [1]

Роки	Кількість туристів, – усього	Із загальної кількості туристів:			Кількість екокурсантів
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
2009	116149	11089	56456	48604	35837
2010	138440	12951	75236	50253	29185
2011	74038	550	57852	15636	11171
2012	105663	1701	87814	16148	7617
2013	91648	591	53831	37226	6083

туризм займає незначну частку в структурі реалізаційної діяльності та не відіграє визначальної ролі в прибутках туристичних компаній, тоді як внутрішній туристичний ринок у більшості розвинених туристичних країн акумулює від 30 до 50 % загального доходу від туризму.

Отже, за останні 5 років всього 30% українських туристів віддали перевагу внутрішньому туризму і відвідали Харківську область, і тільки 4% іноземних туристів завітали на Харківщину, а в 2013 частка іноземних гостей склала всього 0,6%. Причинами такої ситуації є, насамперед, недосконалість розвитку об'єктів туристичної інфраструктури, невідповідність ціни та якості пропонованих послуг, а також низький рівень популяризації туристичного продукту Харківської області на міжнародному й українському ринках туристичних послуг.

Розвиток внутрішнього туризму досить значимий в соціально – економічному плані (рис. 2). У Манільській декларації зі світового туризму зазначено: «В рамках кожної країни внутрішній туризм сприяє більш збалансованому стану національної економіки завдяки перерозподілу національного до-

ходу, глибокому усвідомленню спільності інтересів і розвитку видів діяльності, сприятливих для економіки країни в цілому» [2].

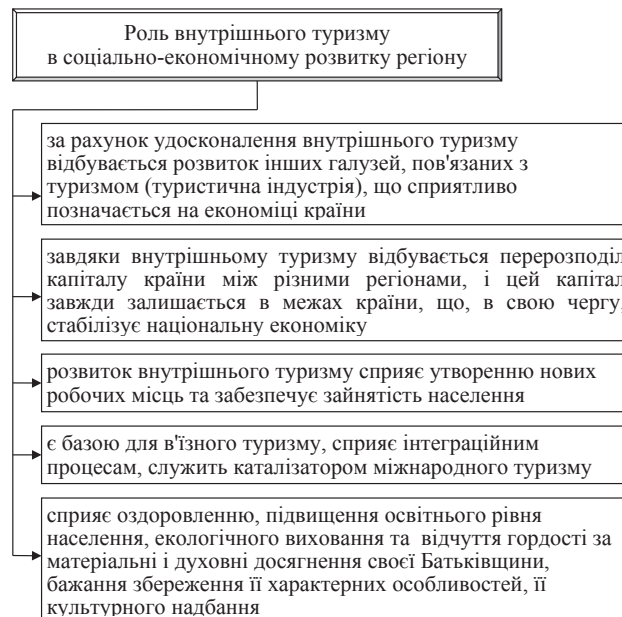

Рис. 2. Роль внутрішнього туризму

Отже, внутрішній туризм, є джерелом формування доходу і регіональних бюджетів, засобом забезпечення зайнятості населення, відтворення робочої сили шляхом рекреації та оздоровлення, підвищен-

Рис. 3. Показники соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму в регіоні

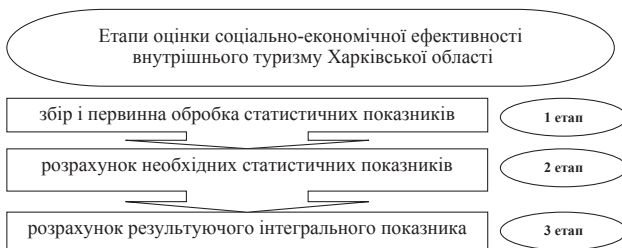

Рис. 4. Етапи оцінки соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму

ня освітнього рівня населення, екологічного виховання та ін.

Для пошуку можливих шляхів розвитку внутрішнього туризму проведемо аналіз соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму в регіоні яка

передбачає розробку сукупності показників, що характеризують соціально-економічний ефект існуючих і перспективних заходів у цій сфері, продуктивність використання наявних ресурсів туристичного комплексу території.

Для відображення рівня використання економічного потенціалу внутрішнього туризму, ефективності використання ресурсів, внутрішніх і зовнішніх ефектів діяльності туристичної сфери регіону показники соціально-економічної ефективності сформуємо по двом блокам (рис. 3).

У блоці економічної ефективності виділяються показники, що відображають рівень використання власного потенціалу внутрішнього туризму: природно-рекреаційного, матеріально-технічного, кадрового, інфраструктурного, фінансового, а також ступінь впливу внутрішнього туризму на економіку регіону. У блоці соціальної ефективності формуються показники, що характеризують внесок внутрішнього туризму в зайнятість населення території, створення нових робочих місць, задоволення потреб населення у відпочинку та оздоровленні, вплив туризму на стандарти і рівень життя населення території, соціально-культурні зміни.

Проведемо оцінку соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму Харківської області у три етапи (рис. 4).

Показниками економічної і соціальної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області розраховані за статистичними даними відобразимо в таблицях 2-3.

Отже, в цілому спостерігається збільшення інвестицій в основний капітал і підвищення продуктивності праці, але ефективність використання готельного фонду у 2013 році знизилась, що пов'язано зі зниженням потоку гостей, що відвідали місто у зв'язку із закінченням матчів ЄВРО 2012, проведених у Харкові.

Для показників економічної ефективності обчис-

Таблиця 2

Показники економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області [1; 3]

№ п/п	Показник	2011	2012	2013
1	Кількість туристів на одиницю місткості всіх місць розміщення, включаючи спеціальні, чол.	17,18	18,07	17,06
2	Середньорічна чисельність обслужених одним підприємством розміщення, тис. чол.	2,49	2,65	2,56
3	Коефіцієнт використання готельного фонду	0,44	0,54	0,47
4	Продуктивність праці, тис. грн.	51,2	53,33	61,4
5	Рентабельність основної діяльності, %	21,6	23,05	22,09
6	Обсяг інвестицій в основному капітал, млн. грн.	8,0	10,0	12,0
7	Питома вага внутрішнього туризму в загальному обсязі платних послуг населенню, %	3,7	3,3	3,3

Таблиця 3

Показники соціальної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області [1; 3]

№ п/п	Показник	2011	2012	2013
1	Частка зайнятих у сфері внутрішнього туризму, в загальній кількості працюючого населення, %	0,24	0,26	0,25
2	Частка населення території, що одержує послуги внутрішнього туризму, %	3,6	4,4	3,8
3	Частка соціального туризму в обсягах послуг внутрішнього туризму, %	2,8	3,1	2,9
4	Кількість туристів на 1000 осіб населення території, чол.	120	140	148

Таблиця 4

Коефіцієнти парної кореляції для показників економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області

Номер показника	1	2	3	4	5	6	7	Сума
1	1	0,85	0,92	-0,42	0,9	-0,11	-0,4	2,74
2	0,85	1	0,99	0,13	0,99	0,44	-0,83	3,56
3	0,92	0,99	1	-0,03	0,99	0,29	-0,73	3,44
4	-0,42	0,13	-0,03	1	0,01	0,95	-0,66	0,98
5	0,9	0,99	0,99	0,01	1	0,33	-0,76	3,48
6	-0,11	0,44	0,29	0,95	0,33	1	-0,87	2,03
7	-0,4	-0,83	-0,73	-0,66	-0,76	-0,87	1	-3,25
Сума	2,74	3,56	3,44	0,98	3,48	2,03	-3,25	12,98

люємо коефіцієнти парної кореляції за формулою (1) і формуємо матрицю коефіцієнтів парної кореляції [4].

$$r_{ij} = \sum_{i=1}^n \frac{(x_{ij} - x_i^*)(x_{ij} - x_j^*)}{n\sigma_i\sigma_j}, \quad (1)$$

де r_{ij} – коефіцієнт парної кореляції між i -им і j -им показником,
 x_{it} – t -е спостереження i -го показника,
 x_i^* – вибіркове середнє для i -го показника,
 n – кількість спостережень,
 σ – вибіркове середньоквадратичне відхилення i -го показника.

Коефіцієнти парної кореляції для показників економічної ефективності наведені в таблиці 4.

Для визначення ваги, з яким i -ий показник t -го блоку входить в інтегральний показник – a_i використовуємо підхід, заснований на розрахунку ваг показників за коефіцієнтами парної кореляції між ними. Якщо r_{ij} – коефіцієнт парної кореляції між i -м j -м показниками, то ваги визначаються за формулою (2).

$$a_i = \frac{\sum_{j=1}^n r_{ij}}{\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^n r_{ij}}, \quad (2)$$

Отже, $a_1 = \frac{2,74}{12,98} = 0,21$. Аналогічно

розраховуємо інші вагові коефіцієнти.

Для оцінки динаміки економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області нормуємо показники за формулою (3) і застосовуємо обчислені вагові коефіцієнти (табл. 5)

$$k = \frac{\Delta k}{k_0}, \quad (3)$$

де k_0 – значення показника в базисному періоді,

Δk – зміна показника за період.

В цілому спостерігається зниження економічної ефективності внутрішнього туризму Харківської області. Абсолютні значення інтегрального показника не великі, це показує незначне зростання економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області за аналізований період.

Аналогічні розрахунки проводимо для соціальної ефективності внутрішнього туризму Харківської області.

Динаміка соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму Харківської області представлена в таблиці 6.

Таблиця 5

Динаміка інтегрального показника економічної ефективності внутрішнього туризму в Харківській області

Показник	2012	2013	Ваговий коефіцієнт
1	0,049	-0,059	0,21
2	0,06	-0,035	0,27
3	0,185	-0,149	0,26
4	0,04	0,131	0,07
5	0,063	-0,043	0,27
6	0,2	0,167	0,16
7	-0,121	0	-0,25
Інтегральний показник	1,857	-0,037	-

Рис. 5. Ключові заходи щодо популяризації регіонального туристичного продукту

Таблиця 6
Динаміка соціально-економічної ефективності
внутрішнього туризму Харківської області

Показник	2012	2013
Економічна ефективність	1,857	-0,037
Соціальна ефективність	0,12	-0,576
Інтегральний показник	1,977	-0,613

Оцінка соціально-економічної ефективності показує зниження соціально-економічної ефективності внутрішнього туризму. З метою поліпшення соціально-економічних показників області необхідно сформулювати і здійснювати комплекс заходів (рис 5) щодо просування та популяризації регіонального туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках.

Висновок. Таким чином, зростання популярності туристського регіону, підвищення привабливості туристичних ресурсів та рівня якості регіонального туристичного продукту перетворюють туристську інфраструктуру регіону в привабливий об'єкт для інвестування. Туризм також призводить до активізації споживчого попиту в регіоні за рахунок

збільшення кількості платоспроможних споживачів. Викликаний припливом туристів підйом споживчого ринку стимулює виробництво підприємств туристської індустрії, залучає нових учасників на ринок, створює умови для появи та розвитку раніше нерентабельних видів комерційної діяльності (наприклад, виробництво і продаж сувенірів). Отже, розвиток туризму викликає зростання добробуту населення регіону, зростання якості життя за рахунок підвищення культурного рівня та патріотичного виховання населення тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/index.html>
2. Манильская декларация по мировому туризму [Електронний ресурс] // Всемирная конференция по туризму, Манила (Филиппины) 27.09 – 10.10 1980 года . – Режим доступа: kzpr_02/Manilskaya.doc
3. Офіційний сайт Державного управління статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Тищенко А.Н. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика / Тищенко А.Н., Кизим Н.А., Кубах А.И., Давыскиба Е.В. – Х. : Монография, 2006. – 136 с.

УДК 332.12

Потапенко Т.П.

здобувач

Черкаського державного технологічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена дослідженню концептуальних основ реалізації кластерної політики в умовах трансформаційної економіки. Надано авторське визначення кластерної політики, що є передумовою розуміння та ефективної реалізації кластерного підходу в управлінні економічним розвитком регіону. Визначено основні проблеми реалізації кластерної політики в умовах трансформаційної економіки. Виявлено основні інструменти реалізації кластерної політики. Розглянуто основні етапи впровадження кластерної політики. Визначено стратегічні вектори реалізації кластерної політики в умовах трансформаційної економіки.

Ключові слова: кластери, кластерна політика, трансформаційна економіка, концептуальні основи реалізації кластерної політики.

Потапенко Т.П. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РЕАЛИЗАЦИИ КЛАСТЕРНОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена исследованию концептуальных основ реализации кластерной политики в условиях трансформационной экономики. Предоставлено авторское определение кластерной политики, является предпосылкой понимания и эффективной реализации кластерного подхода в управлении экономическим развитием региона. Определены основные проблемы реализации кластерной политики в условиях трансформационной экономики. Выявлены основные инструменты реализации кластерной политики. Рассмотрены основные этапы внедрения кластерной политики. Определены стратегические векторы реализации кластерной политики в условиях трансформационной экономики.

Ключевые слова: кластеры, кластерная политика, трансформационная экономика, концептуальные основы реализации кластерной политики.

Potapenko T.P. CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF CLUSTER POLICIES UNDER TRANSITIONAL ECONOMIES

The article investigates the conceptual framework for implementing cluster policy in terms of transformation of the economy. Courtesy of the author's definition of cluster policy is a prerequisite for understanding and effective implementation of the cluster approach in managing economic development of the region. The main problems of implementation of cluster policy in terms of transformation of the economy. The basic tools of implementation of cluster policy. The main stages of implementation of cluster policy. The strategic vectors implementation of cluster policy in terms of the transformation of the economy.

Keywords: clusters, cluster policy, transformation economy, conceptual framework for implementing cluster policy.